

Tentoonstelling
Exhibition

Gerdien Verschoor
Kunsthistoricus en auteur
Art Historian and Author

Ode aan Jacobus Vrel

Kunsthistoricus en auteur Gerdien Verschoor was van 2005 tot begin 2019 directeur van CODART, het internationale netwerk van museumconservatoren van Nederlandse en Vlaamse kunst. In oktober 2015 organiseerde CODART een studiereis voor leden naar musea in het Midden-Westen van de Verenigde Staten van Amerika. Tijdens deze reis werden musea in Detroit, Toledo, Oberlin, Cleveland, Dayton, Cincinnati, Indianapolis en Chicago bezocht. In het Detroit Institute of Arts werd Gerdien geraakt door een schilderij van Vrel, dat onderdeel uitmaakt van de tentoonstelling in het Mauritshuis.

Nooit vergeet ik de ochtend waarop ik dat kleine, adembenemende schilderij van Jacobus Vrel voor het eerst in het echt zag: *Interieur met een vrouw die het haar van een meisje kamt, en een jongen bij een deur*. Al is 'zag' hier niet het goede woord. Ik ervaarde het kleine paneel, dat bijna schuchter op een ezel stond in het depot van het Detroit Institute of Arts.

Ode to Jacobus Vrel

From 2005 until early 2019, the art historian and author Gerdien Verschoor was the director of CODART, the international network of museum curators of Dutch and Flemish art. In October 2015 CODART organized a study trip for its members to museums in the Midwest of the United States of America. This trip included visits to museums in Detroit, Toledo, Oberlin, Cleveland, Dayton, Cincinnati, Indianapolis and Chicago. In the Detroit Institute of Arts, Gerdien was touched by a painting by Jacobus Vrel, which forms part of the exhibition in the Mauritshuis.

I will never forget the morning when I saw that small, breathtaking painting by Jacobus Vrel for the first time in real life: *Interior with a Woman Combing a Girl's Hair, and a Boy at a Dutch Door*. Although 'saw' is not the right word here. I experienced the small panel, which stood almost timidly on an easel in the depot of the Detroit Institute of Arts. I had forgotten that

Jacobus Vrel
Interieur met een vrouw die het haar van een meisje kamt, en een jongen bij een deur, na 1649
Olieverf op paneel, 56 x 41 cm
Detroit Institute of Arts
Jacobus Vrel
Interior with a Woman Combing a Girl's Hair, and a Boy at a Dutch Door, after 1649
Oil on panel, 56 x 41 cm
Detroit Institute of Arts

Jacobus Vrel
 Vrouw bij een venster,
 kijkend naar een kind,
 na 1656
 Olieverf op paneel,
 46 x 39 cm
 Parijs, Fondation
 Custodia, Collectie Frits
 Lugt
 Jacobus Vrel
 A Seated Woman Looking
 at a Child through a
 Window, after 1656
 Oil on panel, 46 x 39 cm
 Paris, Fondation
 Custodia, Frits Lugt
 Collection

... na al die andere in zichzelf verzonken,
 vaak met hun rug naar ons toegekeerde
 vrouwen, tovert Vrel hier ineens een
 personage tevoorschijn dat contact
 zoekt met de Ander.

... after all those other women deep in thought,
 often with their backs turned to us, here Vrel
 suddenly conjures up a person who seeks contact
 with the Other.

Ik was vergeten dat we daar waren vanwege een studiereis met CODART, ik was vergeten dat ik aan het werk was, de conservatoren die zich om me heen verdrongen om het schilderij te bekijken, waren lucht voor me geworden. Ik was de enige, ik was alleen met het schilderij.

Later probeerde ik woorden te vinden voor dat moment. Hoe is het toch mogelijk, dat een enkel schilderij je leven in een fractie van een seconde weer rond kan maken? Mij overkwam dat bij dit paneeltje. Meer nog dan door de vrouw met de kam in haar hand of het jongetje met zijn hoed op, werd mijn oog getrokken door de witte muur, de mantel rechts en de schaduwen ervan, de hoopel en het papiertje op de grond – daar niet achteloos neergelegd, maar cruciaal voor de spanning in de voorstelling. We vangen een glimp op van de buitenwereld, het jongetje kijkt intens naar iets dat zich aan onze blik onttrekt. Wat ziet hij daar?

Toen ik in Detroit weer opkeek van het schilderij en de mensen om me heen ophiielden lucht te zijn, zag ik dat ik niet de enige was die door Vrel was betoverd. Twee conservatoren keken over mijn schouder mee: Quentin Buvelot, hoofdconservator van het Mauritshuis, en Bernd Ebert, hoofd van de afdeling Nederlandse en Duitse barokschilderkunst van de Bayerische Staatsgemäldesammlungen in München. Ik zag aan hun gezichten dat er een tentoonstelling was geboren.

Er is nog een schilderij van Jacobus Vrel dat me de adem kan doen stokken en dat gewoonlijk in Parijs hangt: *Vrouw bij een venster, kijkend naar een kind*. Het lijkt wel of we hier dezelfde vrouw zien als in Detroit: witte doek om hoofd en schouders, rood jakje, blauwe rok. En ook hier weer die alledaagse ruimte die tegelijk een raadselachtig universum is: het

we were there because of a study trip with CODART; I had forgotten that I was working. The curators, who crowded around me to look at the painting, had become invisible to me. I was the only one; I was alone with the painting.

Later I tried to find words for that moment. How is it possible that a single painting can make your life round again in a fraction of a second? The feeling overcame me with this little panel. More even than by the woman with the comb in her hand or the little boy with his hat on, my eye was drawn to the white wall, the cloak on the right and its shadows, the hoop and the scrap of paper on the floor – not dropped there carelessly, but crucial to the tension in the scene. We catch a glimpse of the outside world; the little boy looks intently at something hidden from our view. What does he see there?

When I looked up from the painting again in Detroit and the people around me stopped being invisible, I saw that I was not the only one who had been enchanted by Vrel. Two curators were looking over my shoulder: Quentin Buvelot, senior curator at the Mauritshuis, and Bernd Ebert, head of Dutch and German Baroque Painting at the Bayerische Staatsgemäldesammlungen in Munich. I saw from their faces that an exhibition had been born.

There is another painting by Jacobus Vrel that can take my breath away; this one usually hangs in Paris: *A Seated Woman Looking at a Child through a Window*. It looks as though we see the same woman as in the painting in Detroit: white shawl around her head and shoulders, red jacket, blue skirt. And here again that everyday space which is at the same time an enigmatic universe: the interior with the empty white wall, the straight lines, an order that is oddly reinforced by that untidy scrap of paper on the floor,

interieur met de lege witte muur, de rechte lijnen, een orde die gek genoeg wordt versterkt door dat slordige papiertje op de vloer, dat Vrels signatuur draagt. Ook hier die vreemde gewaarwording: het is alsof je door een gaatje in een kijkdoos tuurt, waar Vrel een kleine, intieme scène voor je heeft klaargezet.

Vrouw bij een venster, kijkend naar een kind heeft net als in zoveel andere schilderijen van Vrel urenlang onbeweeglijk op haar stoel gezeten. Ze heeft plaatsgenomen voor een binnenraam, achter het raam is het donker, in het ruitjesvenster zien we alleen de weerschijn van een kroonluchter. Gordijnen hangen recht naar beneden, borden staan in het gelid bovenop het raamkozijn. Nacht, stil, rust. Maar ook hier, achter het venster, is een wereld die voor ons onzichtbaar is. Totdat de vrouw uit haar overpeinzingen wordt gestoord: er staat een kind achter het raam. Heeft het kind haar geroepen, tegen het raam getikt misschien, om haar aandacht te trekken? De vrouw schrikt ervan, ze draait zich zo snel om dat haar stoel bijna omvalt, en ze zwaait. Ze zwaait naar het kind achter het raam en ook al kunnen we haar gezicht niet zien: we weten dat ze lacht, want het kind lacht terug.

Ik schrik er zelf ook een beetje van. Want na al die andere in zichzelf verzonken, vaak met hun rug naar ons toegekeerde vrouwen, tovert Vrel hier ineens een personage tevoorschijn dat contact zoekt met de Ander. Even heb ik de vreemde gewaarwording dat ze zich zometeen, als ik zacht op de kijkdoos zal kloppen, ook naar mij zal omdraaien om naar mij te zwaaien. Waar is Vrel op uit in dit schilderij? Zoekt hij in dit zwaaien ook contact met ons, de toeschouwers? Of blijven wij, net als bij zoveel van zijn andere interieurs, buitenstaanders, voyeurs die naar de intimiteit van in zichzelf gekeerde vrouwen staan te koekeloeren?

Jacobus Vrel verdient een ode omdat hij je boven het alledaagse uittilt. Jacobus Vrel verdient een ode omdat hij stilte boven lawaai laat prevaleren. Jacobus Vrel verdient een ode omdat hij een van de mooiste werkjes uit de 17de eeuw heeft geschilderd. **M**

which bears Vrel's signature. Here, too, that strange sensation: it is as if you are peering through a hole in a peep show, where Vrel has set out a small, intimate scene for you.

As in so many of Vrel's other paintings, *A Seated Woman Looking at a Child through a Window* has been sitting motionless on her chair for hours. She took her place in front of an inner window; behind the window it is dark, in the panes of glass we can only see the reflection of a chandelier. Curtains hang straight down; plates stand in line on top of the window frame. Night, silence, rest. But here again, behind the window, is a world that is invisible to us. Until the woman is interrupted from her musings: a child stands behind the window. Did the child call her, tap on the window perhaps, to attract her attention? The woman is startled, she turns around so quickly that her chair almost falls over, and she waves. She waves at the child on the other side of the window, and although we cannot see her face, we know she is smiling because the child smiles back.

It startles me, too, a little. Because after all those other women deep in thought, often with their backs turned to us, here Vrel suddenly conjures up a person who seeks contact with the Other. Fleetingly, I have the strange sensation that in a moment, if I were to tap softly on the peep show, she would turn to wave at me. What is Vrel after in this painting? Is he seeking contact with us, the viewers, with this waving? Or do we, as in so many of his other interiors, remain outsiders, voyeurs who stand and peer at the intimacy of introspective women?

Jacobus Vrel deserves an ode because he lifts you above the everyday. Jacobus Vrel deserves an ode because he makes silence prevail over noise. Jacobus Vrel deserves an ode because he painted one of the most beautiful works from the 17th century. **M**